

ความรู้เรื่อง อีโบล่า (Ebola Virus)

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ แพทย์หญิง พวงทอง ไกรพิบูลย์
ว.รังสีรักษา และเวชศาสตร์นิวเคลียร์

บทนำ

โรคอีโบล่า หรือโรคติดเชื้อไวรัสอีโบล่า หรือโรคอีวีดี (Ebola หรือ Ebola virus disease / ย่อว่า EVD หรือ Ebola virus infection หรือ Ebola hemorrhagic fever) เป็นโรคที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัสอีโบล่า (Ebola virus) ซึ่งอยู่ในกลุ่มไวรัส วงศ์ (Family) Filovirus ซึ่งเป็นไวรัสชนิดที่รุนแรงมาก ที่มักทำให้ผู้ติดเชื้อเสียชีวิต (ตาย)

โรคอีโบล่า มักพบเกิดในประเทศแอฟริกา เช่น ชูดาน คองโก โดยอีโบล่าเป็นชื่อแม่น้ำสายที่ไหลผ่านหมู่บ้านที่เกิดโรคนี้ ที่อยู่ทางเหนือของประเทศคองโก แต่มีรายงานพบเชื้อไวรัสอีโบล่าในจีนและฟิลิปปินส์ ที่เป็นคนละสายพันธุ์ย่อย (Species) กับที่เกิดการระบาดในแอฟริกา ซึ่งสายพันธุ์ที่พบในเอเชียนี้ ยังไม่มีรายงานว่าทำให้ผู้ติดเชื้อเสียชีวิต

โรคอีโบล่า มักพบเกิดกับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ไม่ค่อยพบในเด็ก โดยเฉพาะในเด็กเล็ก พบโรคได้ทั้งในผู้หญิงและในผู้ชายในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน และเป็นโรคพบระบาดอยู่ในแอฟริกา โดยเชื่อว่ามีส่วนสำคัญ คือ สิ่งชนิดต่าง ๆ และค้างคาวชนิดกินผลไม้เป็นพาหะโรคที่สำคัญ (พบในสัตว์อื่นได้อีก เช่น ละมั่ง เม่น สุนัข หมู) แล้วคนไปกินสัตว์ที่ติดโรค หรือสัมผัสสัตว์ที่ติดโรค ไวรัสจึงติดต่อเข้าสู่คนและก่อให้เกิดโรคนี้ขึ้น

โรคอีโบล่าเกิดจากอะไร

โรคอีโบล่า เกิดจากคนติดเชื้อไวรัสอีโบล่า (Ebola virus) ซึ่งมี 5 สายพันธุ์ย่อยที่สามารถติดต่อในคน ได้แก่

1. สายพันธุ์ย่อย Bundibugyo ebolavirus (BDBV)
2. สายพันธุ์ย่อย Zaire ebolavirus (EBOV)
3. สายพันธุ์ย่อย Sudan ebolavirus (SUDV)
4. สายพันธุ์ย่อย Reston ebolavirus (RESTV)
5. สายพันธุ์ย่อย Tai Forest ebolavirus (TAFV)

ทั้งนี้ สายพันธุ์ในข้อ 1 - 3 เป็นสายพันธุ์ที่รุนแรงที่ก่อการระบาดในแอฟริกา ส่วนอีก 2 สายพันธุ์ที่เหลือยังไม่พบว่าก่อให้เกิดการระบาด และสายพันธุ์ RESTV เป็นสายพันธุ์ที่พบในจีนและฟิลิปปินส์ ที่ยังไม่เคยก่อการระบาด และยังไม่เคยเป็นเหตุให้เสียชีวิต

โรคอีโบล่าติดต่อได้อย่างไร

โรคอีโบล่า สามารถติดต่อได้จาก 2 ทางคือ

ก. ติดจากสัตว์ โดยการสัมผัส ตัวสัตว์ สารคัดหลั่งของสัตว์ และ/หรือ กินสัตว์ที่เป็นพาหะโรคนี้ (ดังได้กล่าวแล้วในบทนำ) และ

ข. ติดต่อกันจากคนสู่คน โดยการคลุกคลีใกล้ชิดสัมผัสสารคัดหลั่ง (ที่รวมถึง น้ำอสุจิ และน้ำจากช่องคลอด) ของคนที่ติดเชื้อโรคนี้ (และเชื่อว่า การติดต่ออาจเกิดได้จากการไอ จาม หัวเราะซึ่งละอองน้ำลายมีขนาดใหญ่ แต่ยังไม่มียารายงานการติดต่อทางการหายใจ) ซึ่งการติดต่อกันจากคนสู่คนนี้ เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดการระบาดได้อย่างกว้างขวางจากโรคนี้ สามารถติดต่อกันได้ง่ายและอย่างรวดเร็ว โดยที่ร่างกายไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานโรคนี้ได้

เมื่อเชื้ออีโบล่าเข้าสู่ร่างกาย เชื้อจะแบ่งตัวเพิ่มปริมาณอย่างรวดเร็วมหาศาล และแพร่กระจายทางเลือดไปสู่ทุกเซลล์ทุกอวัยวะในร่างกายโดยเฉพาะเยื่อเมือกต่าง ๆ และตับ รวมทั้งจะสร้างสารที่เรียกว่า Cytokine หลายชนิดที่ส่งผลให้เซลล์ต่าง ๆ ทุกอวัยวะเกิดการอักเสบอย่างรุนแรงส่งผลให้มีไข้สูง บวมทั้งตัว รวมทั้งร่างกายสูญเสียการทำงานของระบบภูมิคุ้มกันต้านทานโรค การติดเชื้อจึงยิ่งรุนแรงขึ้น อวัยวะต่าง ๆ จึงเกิดการล้มเหลว เช่น ตับ ไต ปอด ม้าม ซึ่งการสูญเสียการทำงานของตับที่สร้างฮอร์โมนช่วยการแข็งตัวของเลือด เมื่อสูญเสียไป จึงเกิดภาวะเลือดออกในอวัยวะต่าง ๆ รวมด้วย ทั้งหมดจึงเป็นสาเหตุให้ผู้ป่วยเสียชีวิต (ตาย) ในที่สุด ซึ่งโดยทั่วไป ช่วงระยะเวลาการดำเนินโรค (Course of disease) จะประมาณ 14 - 21 วัน

โรคอีโบลามีอาการอย่างไร?

โดยทั่วไประยะฟักตัวของโรคอีโบล่าจะประมาณ 2 - 21 วัน โดยอาการจะคล้ายคลึงกับโรคติดเชื้อได้หลายโรค เช่น โรคไข้จับสั่น โรคไข้เลือดออก โรคไทฟอยด์ และ/หรือ การติดเชื้อในกระแสโลหิต (ภาวะพิษเหตุติดเชื้อ) โดยอาการที่พบได้คือ ไข้สูงเฉียบพลัน หนาวสั่น อ่อนเพลียมาก เจ็บคอ ปวดศีรษะมาก ปวดเนื้อตัวมาก ระยะต่อจากนั้นจะมีคลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย บวมทั่วตัว มีเลือดออกตามอวัยวะต่าง ๆ (เช่น ตา หู จมูก) ขึ้นผื่นเลือดออกที่ผิวหนัง ทั่วตัว ช็อก โคม่า และเสียชีวิตในที่สุด ซึ่งระยะเวลาดังแต่มีอาการจนถึงเสียชีวิต (การดำเนินโรค) จะประมาณ 14 - 21 วัน

ควรพบแพทย์เมื่อใด?

เมื่อมีอาการไข้สูง โดยเฉพาะมีประวัติเดินทางไปในพื้นที่ที่เป็นแหล่งเกิดโรคนี้ หรือเกิดหลังจากมีการเดินทางไปยังประเทศต่าง ๆ หรือหลังสัมผัสผู้ป่วย ควรรีบพบแพทย์/ไปโรงพยาบาลเสมอ

แพทย์วินิจฉัยโรคอีโบล่าได้อย่างไร?

การวินิจฉัยโรคอีโบล่าที่สำคัญที่สุด คือ จากประวัติการสัมผัสโรค (เพราะการย้อมเชื้อต่างๆจะใช้เวลานาน รวมไปถึงการตรวจเลือดทางด้านภูมิคุ้มกันโรคด้วย ที่จะมีข้อจำกัดทางเทคโนโลยี ทำให้ไม่สามารถตรวจได้ในเวลารวดเร็ว) นอกจากนั้น คือ การตรวจร่างกาย การตรวจเลือดดูสารภูมิคุ้มกัน และดูสารก่อภูมิคุ้มกันต้านทานสำหรับโรคนี้ เช่น Elisa antibody capture enzyme linked immunosorbent assay, Serum neutralization test, Reverse transcriptase polymerase chain reaction (RT-PCR) assay, การตรวจสารคัดหลั่งเพื่อหาเชื้อด้วยกล้องจุลทรรศน์ชนิดอิเล็กตรอน (Electron microscopy) และ/หรือการเพาะเชื้อจากสารคัดหลั่ง

รักษาโรคอีโบลาอย่างไร?

ปัจจุบัน ยังไม่มีตัวยาที่ใช้รักษาโรคอีโบลา (ยาฆ่า/ยาต้านไวรัส) ดังนั้นการรักษา จึงเป็นการรักษาประคับประคองตามอาการ แต่เนื่องจากเป็นโรคที่รุนแรง การรักษาจึงเป็นการรักษาในโรงพยาบาล (มีการแยกผู้ป่วย) เช่น การให้สารน้ำทางหลอดเลือดดำ การให้ออกซิเจน การให้ยาแก้ปวด ยาลดไข้ เป็นต้น

โรคอีโบลามีผลข้างเคียงอย่างไร?

ผลข้างเคียงจากโรคอีโบลา คือ การล้มเหลวของอวัยวะสำคัญต่าง ๆ เช่น ตับ ไต ปอด ที่ส่งผลให้เสียชีวิต (ตาย) ได้ในที่สุด ส่วนผู้รอดชีวิตมักไม่สามารถกลับมาแข็งแรงได้เหมือนเดิม ยังคงมีร่างกายที่อ่อนเพลีย และการรับความรู้สึกสัมผัสต่าง ๆ มักลดน้อยลง

โรคอีโบลามีการพยากรณ์โรคอย่างไร?

โดยทั่วไป โรคอีโบลา เป็นโรคที่มีการพยากรณ์โรคที่เลว อัตราการเสียชีวิตประมาณ 30 - 90% ขึ้นกับชนิดของเชื้อ โดยถ้าเป็นเชื้อที่ทำให้เกิดการระบาด อัตราเสียชีวิตมักสูงถึง 90 -95% และผู้ที่รอดชีวิต สามารถติดเชื้อได้ใหม่ เพราะร่างกายไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานโรคนี้ได้

ดูแลตนเองอย่างไร? ควรพบแพทย์ก่อนนัดเมื่อไร?

การดูแลตนเอง เมื่อรอดชีวิตจากโรคนี้ คือ

- การรักษาสุขภาพอนามัยพื้นฐาน (สุขบัญญัติแห่งชาติ)
- การกินอาหารมีประโยชน์ 5 หมู่
- การออกกำลังกายสม่ำเสมอทุกวันตามควรกับสุขภาพ
- การพบแพทย์ตามนัด และ
- การป้องกันไม่ให้ตนเองกลับไปสัมผัสโรคอีก
- การพบแพทย์ก่อนนัด: ในผู้ที่รอดชีวิตและกลับบ้านแล้ว ถ้ามีอาการกลับมาใหม่ หรือมีอาการผิดปกติไปจากเดิม หรือกังวลในอาการ ควรพบแพทย์/ไปโรงพยาบาลก่อนนัดเสมอ

ป้องกันโรคอีโบล่าอย่างไร

ปัจจุบัน ยังไม่มีวัคซีนป้องกันโรคอีโบล่าทั้งในสัตว์และในคน ดังนั้น การป้องกันจึงขึ้นกับพฤติกรรมของเราเอง ที่สำคัญคือ การหลีกเลี่ยงการติดต่อจากสัตว์ และหลีกเลี่ยงการติดต่อระหว่างคนสู่คน

ก. การหลีกเลี่ยงการติดต่อจากสัตว์ คือ ไม่กินสัตว์ที่อาจเป็นพาหะโรค โดยเฉพาะปรุงไม่สุกทั่วถึง รวมทั้งการไม่เข้าไปในถิ่นที่มีสัตว์ที่เป็นพาหะโรคอาศัยอยู่ และยังรวมถึงการไม่สัมผัสสารคัดหลั่ง และ/หรือ ซากสัตว์ต่างๆ นอกจากนั้นถ้าพบสัตว์ตายหรือซากสัตว์ตาย ที่ไม่ทราบสาเหตุ หรือที่สงสัยการตายจากติดโรค ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้มาดูแลเสมอ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค

ข. ส่วนการหลีกเลี่ยงการติดต่อจากคนสู่คน คือ การหลีกเลี่ยงการคลุกคลีใกล้ชิดผู้ป่วย ถ้าต้องดูแลผู้ป่วย เช่น คนในครอบครัว หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือนักวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาโรคนี้นี้ จะต้องเคร่งครัดในการรักษาภาวะเบี่ยงข้อปฏิบัติต่างๆในการดูแลผู้ป่วย และในการดูแลตนเอง เช่น ความสะอาดของเสื้อผ้า ปลอกหมอน ผ้าปูที่นอน ที่นอน ผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัว เครื่องใช้ส่วนตัวต่างๆ การใช้ถุงมือ การใช้หน้ากากอนามัย การล้างมือ การรักษาความสะอาด จาน ชาม ช้อน แก้วน้ำ การดูแลสารคัดหลั่งของผู้ป่วย ที่รวมถึง เหงื่อ แผล น้ำมูก น้ำลาย อาเจียน การไอ จาม ปัสสาวะ และอุจจาระผู้ป่วย

บรรณานุกรม

---

1. Baize,S. (2014). NEJM. <http://www.nejm.org/doi/pdf/10.1056/NEJMoa1404505> [2014,July19].
2. Ebola hemorrhagic fever <http://www.cdc.gov/vhf/ebola/index.html> [2014,July19]
3. Ebola virus disease <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs103/en/> [2014,July19]
4. King,J. et al. Ebola virus infection <http://emedicine.medscape.com/article/216288-overview#showall>[2014,July19].
5. Sullivan,N. et al. (2003). Ebola virus pathogenesis. J virol. 77, 9733-9737.

ขอบคุณข้อมูลจาก : <http://haamor.com/th/#article102>

